KOPSAVILKUMS

Par Latvijas Republikas 2016. gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Kas ir Saimnieciskā gada pārskats un kāda ir Valsts kontroles loma, to novērtējot?

Saimnieciskā gada pārskata mērķis ir sniegt skaidru un patiesu priekšstatu par valsts darbības rezultātiem un finansiālo stāvokli pārskata gada 31. decembrī. Tajā tiek apvienoti ministriju un centrālo valsts iestāžu gada pārskati un pašvaldību gada pārskati, un to sagatavo Finanšu ministrija.

Valsts kontrole, veicot noteiktas revīzijas procedūras, sniedz atzinumu par Saimnieciskā gada pārskatu, t. i., izsaka savu novērtējumu, vai Saimnieciskā gada pārskats sniedz skaidru un patiesu priekšstatu par valsts darbības rezultātiem pārskata gada beigās.

Ņemot vērā revīzijas konstatējumus, atzinums var būt:

- bez iebildes, tātad pozitīvs;
- ar iebildi, ja revīzijā atklājām būtiskas neatbilstības pēc vērtības vai rakstura;
- negatīvs, ja revīzijā atklātās neatbilstības ir ne tikai būtiskas, bet arī visaptverošas;
- kā atteikums sniegt atzinumu, ja revīzijā pastāvošie apstākļi, kas mums liedz iegūt pietiekamus, ticamus un atbilstošus pierādījumus atzinuma sniegšanai, ir būtiski un visaptveroši.

Ja revīzijā ir konstatēti apstākļi, kas liedz iegūt pietiekamus, ticamus un atbilstošus pierādījumus par kādu noteiktu pārskata daļu, atzinumā tiek norādīts apjoma ierobežojums, par kuru atzinums netiek sniegts.

Attēls nr. 1. *Kā veidojas Saimnieciskā gada pārskats un kāda ir Valsts kontroles loma, to novērtējot.*

Būtiskākie trūkumi 2016. gada Saimnieciskā gada pārskatā

Būtiskākie konstatētie trūkumi (neatbilstības un apjoma ierobežojumi):

- nepareizi piemērota saistību klasifikācija — Rīgas pilsētas pašvaldība saistības 296,8 milj. *euro* apmērā ir uzrādījusi pretēji darījuma ekonomiskajai būtībai kā ilgtermiņa parādu piegādātājiem un darbuzņēmējiem un pārskata pielikumā nav uzrādījusi aizņēmumu 517,6 milj. *euro* apmērā;

- nav uzrādīti derīgo izrakteņu krājumi — Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (Dabas aizsardzības pārvalde) tās apsaimniekošanā esošos valsts derīgo izrakteņu krājumus vismaz 41,8 milj. *euro* nav novērtējusi un ņēmusi grāmatvedības uzskaitē;

- Valsts kontrole nevar izteikt atzinumu par nodokļu ieņēmumu pilnīgumu un ieņēmumu no nodevām pilnīgumu, jo nodokļu ieņēmumi joprojām netiek uzrādīti pēc uzkrāšanas principa[1];

- aktīvu apjomam 424,8 milj. *euro* apmērā nav iespējams noteikt nepieciešamo labojumu apmēru — no tiem pašvaldību gada pārskatu daļā 418,3 milj. *euro*[2] apmērā un ministriju un centrālo valsts iestāžu pārskatos 6,5 milj. *euro* apmērā;

- Valsts kontrole nevarēja iegūt ticamus, pietiekamus un atbilstošus pierādījumus un neizsaka savu atzinumu par darījuma, ko noslēdzis Lielvārdes domes bijušais priekšsēdētājs J. Āboliņš, Lielvārdes novada domes vārdā parakstot dokumentu — parādzīmi/vekseli 200 milj. *euro* vērtībā, iespējamo ietekmi vai tās neesamību uz Saimnieciskā gada pārskatu.

Pamatojoties uz revīzijā konstatētajiem faktiem, izņemot iepriekšējā punktā minēto būtisko trūkumu ietekmi un raksturoto apstākļu iespējamo ietekmi uz gada pārskatu, 2016. gada Saimnieciskā gada pārskats visos būtiskajos aspektos sniedz skaidru un patiesu priekšstatu par valsts finansiālo stāvokli, tā izmaiņām un rezultātiem, un tas ir sagatavots atbilstoši Latvijas Republikā spēkā esošo normatīvo aktu prasībām.

Tiesvedības

Tā kā normatīvie akti nenosaka nevienai no valsts iestādēm pienākumu veikt nepieciešamās aplēses par uzkrājuma apmēru paredzamajiem izdevumiem aktuālajām tiesvedībām starptautiskajās tiesās pārskata gada beigās, Saimnieciskā gada pārskatā nav izveidoti uzkrājumi tiesvedībām vismaz 0,7 milj. *euro* apmērā.

Transfertu uzskaite

Saimnieciskā gada pārskata vajadzībām konsolidācijas procesā savstarpējie norēķini starp valsts budžeta iestādēm, starp pašvaldību budžeta iestādēm un starp valsts un pašvaldību budžeta iestādēm tiek izslēgti, tādējādi neietekmējot Saimnieciskā gada pārskatā atklāto informāciju. Tomēr jautājums, kas pēc revidentu profesionālā sprieduma bija nozīmīgs, veicot finanšu revīzijas par 2016. gada pārskatu sagatavošanu un radīja diskusijas ar ministrijām, centrālajām valsts iestādēm un pašvaldībām, bija savstarpējo norēķinu (transfertu) uzskaite — ieņēmumus un izdevumus norobežojot atbilstošos pārskata periodos. Revīzijā tika konstatēts, ka *Ministru kabineta noteikumu*[3] *normas, kuru mērķis bija nodrošināt savstarpējo norēķinu uzskaiti pēc vienotiem principiem, iestādēs tiek atšķirīgi interpretētas un piemērotas.*

1 Saimnieciskā gada pārskatā ne debitoru, ne kreditoru sastāvā netiek uzrādīta informācija par nodokļiem.

2 Par pašvaldību Saimnieciskā gada pārskata revīziju plašāka informācija pieejama LRVK mājaslapā: [saite kopsavilkumu par pašvaldību SGP]

3 Ministru kabineta 16.10.2012. noteikumi Nr. 707 «Grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 15. decembra noteikumos Nr. 1486 «Kārtība, kādā budžeta iestādes kārto grāmatvedības uzskaiti»».

Par valsts budžeta ieņēmumiem

Valsts kontroles sniegto ieteikumu ieviešanas virzība

Valsts budžeta ieņēmumu jomā joprojām pastāv vairākas fundamentālas problēmas, kuras Finanšu ministrija turpina risināt, veicot darbības un pasākumus, kas vērsti uz Valsts kontroles ieteikumu ieviešanu. Tomēr Valsts kontroles ieskatā veiktās aktivitātes nav fokusētas uz problēmu iespējami ātrāku novēršanu un sasniegtais progress joprojām nav pietiekami ātrs:

- uzkrāšanas principa ieviešana — Valsts kontrole tāpat kā iepriekšējos gados nevar sniegt atzinumu par nodokļu ieņēmumu pilnīgumu, jo nodokļu uzskaitē nav ieviests uzkrāšanas princips[4], kas paredz, ka Saimniecisko gada pārskatā ir jāuzrāda visi ieņēmumi, kas valstij pienākas, tajā skaitā nodokļu parādi un nodokļu pārmaksas. Revīzijā identificēti riski, kas var apdraudēt uzkrāšanas principa ieviešanu plānotajā terminā (2021. gadā);

- nodokļu politikas izstrāde — lai gan Ministru kabinets 2017. gada maijā apstiprināja Finanšu ministrijas izstrādātās Valsts nodokļu politikas pamatnostādnes 2018.–2021. gadam, taču revīzijā konstatējām riskus, kas apdraud dokumentā noteikto mērķu sasniegšanu, jo daļa nodokļu reformu pavadošajos likumos ietverto normu Saeimā pieņemtas pretēji tam, kas norādīts nodokļu pamatnostādnēs (tabula nr. 1). Turklāt nav pamata rēķināties ar nodokļu sistēmas stabilitāti un prognozējamību nākamajos četros gados, ņemot vērā, ka atsevišķi nodokļu pamatnostādnēs ietvertie uzdevumi paredz vēl līdz 2022. gadam izvērtēt iespējamās izmaiņas ar nodokļu piemērošanu un administrēšanu saistītajos normatīvajos aktos;

4 Starptautiskā publiskā sektora grāmatvedības standarts Nr. 23 «Ieņēmumi no darījumiem bez apmaiņas (nodokļi un transferti)», Starptautiskās grāmatvedības asociācijas mājas lapā pieejamā informācija par izstrādātajiem standartiem, www.ifac.org (resurss apskatīts 07.07.2017.).

FINANŠU MINISTRIJAS NODOKĻU PAMATNOSTĀDNĒS PLĀNOTIE NORMATĪVO AKTU GROZĪJUMI	FINANŠU MINISTRIJAS IZSTRĀDĀTIE NORMATĪVO AKTU GROZĪJUMI
No 01.01.2018. strādājošajiem ieviest divas IIN likmes: - 20 % ienākumiem līdz 45 000 *euro* gadā - 23 % ienākumiem virs 45 000 *euro* gadā	No 01.01.2018. strādājošajiem ieviest trīs IIN likmes: - 20 % ienākumiem līdz 20 000 *euro* gadā - 23 % ienākumiem virs 20 000 *euro* gadā - 31,4 % ienākumiem virs 55 000 *euro* gadā
No 01.01.2018. paaugstināt atvieglojumu par apgādībā esošām personām līdz 250 *euro*	No 01.01.2018. paaugstināt atvieglojumu par apgādībā esošām personām līdz 200 *euro*, no 01.01.2020. — līdz 250 *euro*
Nebija plānots paaugstināt VSAOI likmi	No 01.01.2018. paaugstināt VSAOI pamatlikmi par 1 % (0,5 % darba ņēmēja daļa un 0,5 % darba devēja daļa)
Plānots atcelt solidaritātes nodokli	Solidaritātes nodoklis netika atcelts

Tabula nr. 1. *Atšķirības Finanšu ministrijas plānotajos un faktiski izstrādātajos normatīvo aktu grozījumos.*

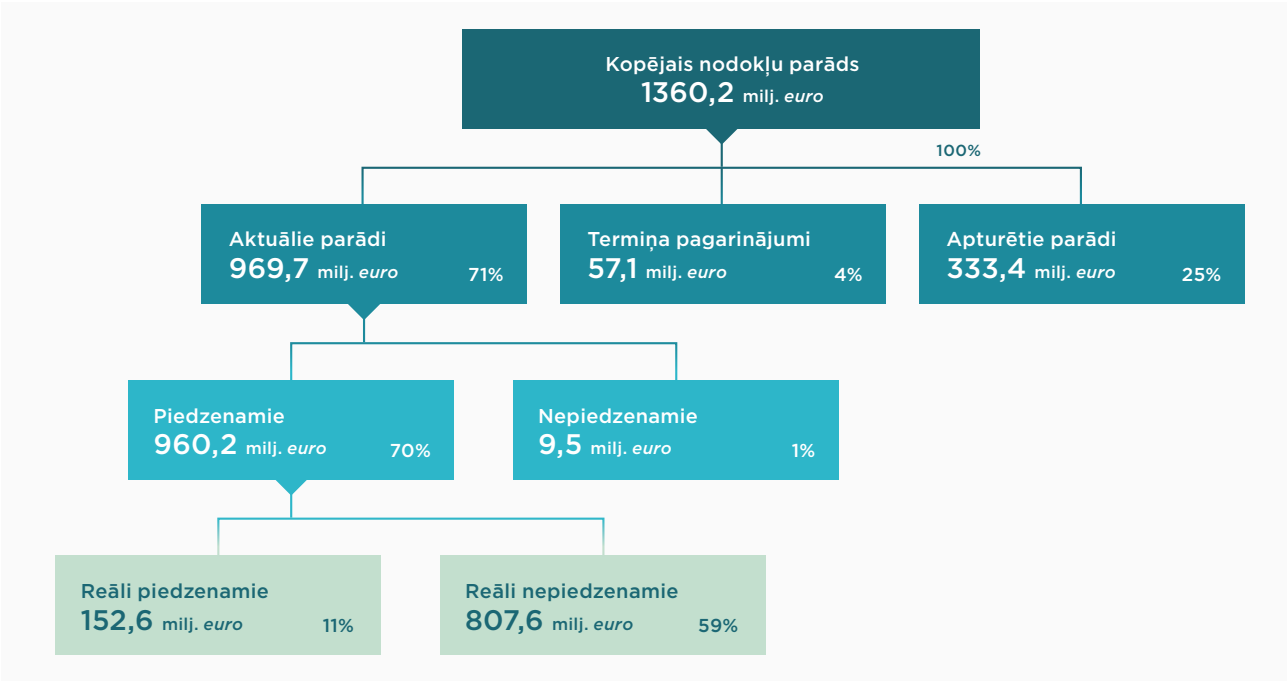

Attēls nr. 2. *Nodokļu parādu struktūra uz 2017. gada 1. janvāri.*

- nodokļu parādu apjoms — lai arī kopējais nodokļu parādu apjoms uz 2017. gada 1. janvāri (attēls nr. 2), salīdzinot ar 2016. gada 1. janvāri, ir samazinājies par 4 %, taču, ņemot vērā 2016. gadā VID dzēsto nodokļu parādu kopsummu (attēls nr. 3), *faktiskais nodokļu parāds ir pieaudzis par 7 %.* Tā kā Finanšu ministrija nodokļu parādu rašanās cēloņus joprojām nav izvērtējusi pilnībā, tad prognozējams, ka no jauna radušos nodokļu parādu apmērs turpinās pieaugt;

- nodevu administrēšana — nodevu administrēšanas sistēma ir sarežģīta un sadrumstalota (*uz 2016. gada beigām Latvijā noteikti 114*[5] *valsts nodevu veidi, to apmērus un maksāšanas kārtību nosaka deviņi likumi un vairāk kā 100 Ministru kabineta noteikumi. Nodevas tiek ieskaitītas 71 valsts budžeta kontā*[6]), bet vēl aizvien normatīvie akti nenosaka nodevu administrējošās iestādes un to pienākumus, kā arī nav izstrādātas vienotas prasības, kā nodevas iekasētājiem ir jāveic nodevu ieņēmumu uzskaite, jākontrolē nodevu samaksa un jāsagatavo pārskati par nodevu ieņēmumiem, piemērotajiem atvieglojumiem, atbrīvojumiem un sniegtajiem atzinumiem par atmaksājamajām nodevām. Finanšu ministrijas izstrādātie un Ministru kabinetā apstiprinātie grozījumi likumā «Par nodokļiem un nodevām» šo problēmu, iespējams, varētu atrisināt, taču likumprojekts vēl nav pieņemts Saeimā.

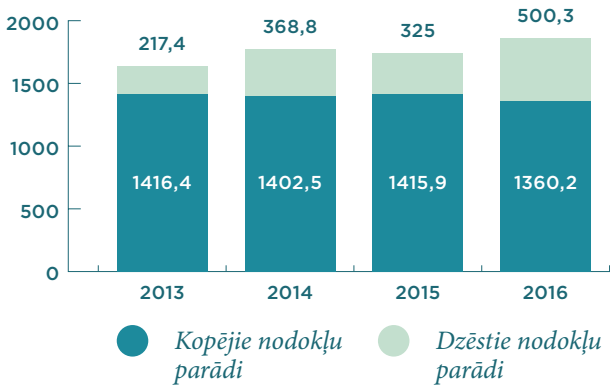

Attēls nr. 3. *Kopējais nodokļu parāds un dzēstie nodokļu parādi 2013.–2016. gadā (milj. euro).*

5 Likuma «Par nodokļiem un nodevām» 11. pants.

6 Nodokļu un nodevu konti, http://www.kase.gov.lv/?object_id=7112 (resurss apskatīts 27.07.2017.).

Nodokļu kontroles pasākumi

Liela nozīme nodokļu administrēšanas procesā ir nodokļu kontroles pasākumiem, kuru galvenais mērķis ir nodrošināt, lai visi nodokļu maksātāji iemaksātu noteiktos maksājumus budžetā atbilstošā apjomā un termiņā, un samazināt iespējas izvairīties no nodokļu maksāšanas.

Revīzijā tika secināts, ka *akcīzes nodokļa (ceturtais lielākais valsts budžeta nodokļu ieņēmumu postenis) kontrole nav pietiekama, tāpēc palielinās risks, ka uzņēmumi šo situāciju izmantos ļaunprātīgi, kā rezultātā valsts budžetā netiks ieskaitīti visi tam piekritīgie akcīzes nodokļa maksājumi.*

Valsts kontrole atklāja, ka VID 2016. gadā desmit mēnešus strādāja, neievērojot izmaiņas likumā, un brīdinājumu par izslēgšanu no PVN maksātāju reģistra nodokļu maksātājiem nosūtīja vidēji par 15 dienām ātrāk par likumā noteikto termiņu (attēls nr. 4). Tādējādi, ja *likumus neievēro nodokļu administrācija, arī nodokļu maksātājiem var zust motivācija ievērot savus pienākumus, kā rezultātā tiek apdraudēta pareiza nodokļu aprēķināšana un savlaicīga nomaksa.* Revīzijā arī secināts, ka VID darbības nav konsekventas un netiek ievērota vienlīdzīga attieksme pret nodokļu maksātājiem, jo izslēgšanas process tiek veikts būtiski atšķirīgos termiņos.

Revīzijā problēmas konstatētas arī attiecībā uz paziņojumu par PVN samaksu iesniegšanas uzraudzību. VID nepiemēro sankcijas nodokļu maksātājiem, kas izslēgti no PVN maksātāju reģistra, par likumā noteikto pienākumu nepildīšanu, kā arī neveic kontroles pasākumus, lai pārbaužu ietvaros aprēķinātu nodokļa maksātāja budžetā nenomaksāto PVN. Rezultātā valsts budžets nesaņem tam piekritīgos PVN ieņēmumus, kuru apmēru nav iespējams precīzi aprēķināt, tomēr *pēc revidentu aplēsēm 2016. gadā valsts budžetā nav saņemts PVN apmēram 2,4 milj. euro apmērā.*

Vēl revīzijā konstatējām — lai gan VID veic preventīvu darbu, identificējot nereģistrētas saimnieciskās darbības risku un nosūtot personām aicinājumu reģistrēt saimniecisko darbību, tomēr pēc tam, kad personas nav reģis-

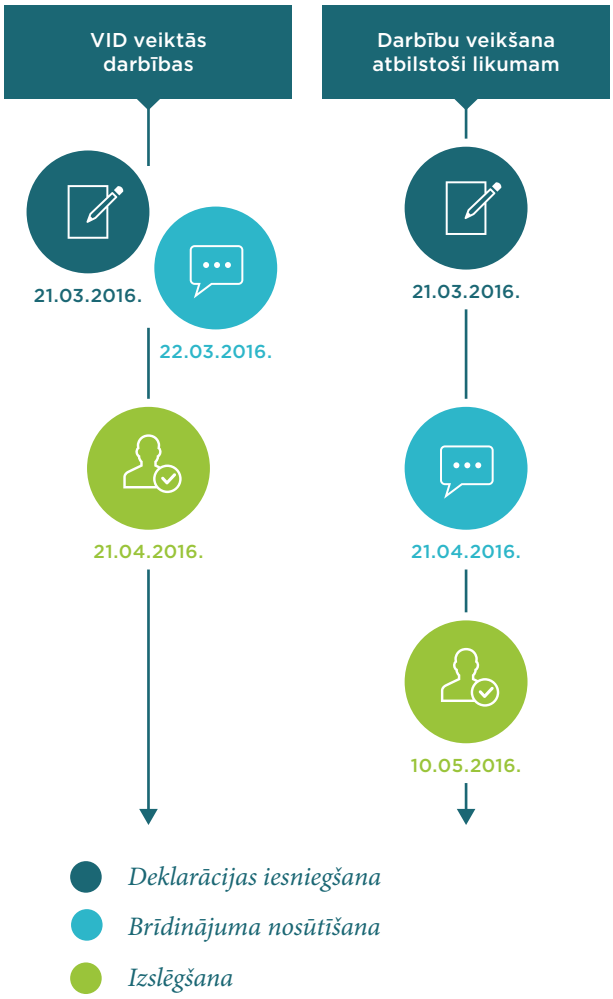

Attēls nr. 4. *Darbību veikšanas termiņi, kādā tās jāveic atbilstoši likumam un piemērs, kādā tās veic VID.*

trējušās un nav sniegušas skaidrojumu, vai sniegto skaidrojumu pamatojums ir apšaubāms, VID neveic nekādus kontroles pasākumus, lai pārliecinātos, ka personas faktiski neveic nereģistrētu saimniecisko darbību. Tādējādi netiek novērsti valsts budžetam iespējamie finansiālie zaudējumi, kā arī netiek veicināta godīga konkurence un mazināta ēnu ekonomika.

Turklāt VID, neizmantojot pietiekamus preventīvos un kontroles pasākumus, nav nodrošinājis, ka visi saimnieciskās darbības veicēji izpilda pienākumu iesniegt gada ienākumu deklarācijas un aprēķināt IIN. Tādējādi VID nav zināms, kāda neaprēķinātā un nesamaksātā IIN summa pienākas valsts budžetam, līdz ar to nav arī iespējams to iekasēt.

Attēls nr. 5. *Elektroenerģijas nodokļu maksātāju deklarāciju iesniegšanas disciplīna 2016. gadā.*

Kontroles trūkuma rezultātā 2016. gadā 77 % komersantu (attēls nr. 5) nav iesnieguši elektroenerģijas nodokļa deklarācijas, kā arī pēc revidentu aplēsēm valsts budžets nav saņēmis elektroenerģijas nodokli vismaz 0,3 milj. *euro* apmērā, kas nodokļa maksātājiem bija jāaprēķina un jāsamaksā par galalietotājiem piegādāto elektroenerģiju 324 tūkst. MWh apjomā.

Iepriekšējā Saimnieciskā gada pārskata revīzijā par 2015. gadu VID informēja Valsts kontroli, ka līdz 2016. gada septembrim veiks būtiskus uzlabojumus darbinieku IS veikto darbību uzraudzības procesā, taču šajā revīzijā konstatēts, ka, lai gan lietotāju veikto darbību auditācijas pieraksti tiek veidoti, tomēr tie netiek atbilstoši izmantoti un VID IS lietotāju veikto darbību kontrole un analīze lielākajā daļā VID struktūrvienību nav pietiekama. Tādejādi *netiek identificēta nepamatota datu iegūšana un apstrāde, kas rada risku neatklāt gan krāpnieciskas, gan darba uzdevumam neatbilstošas darbības.* Uzlabot IS lietotāju kontroli ir īpaši svarīgi, ņemot vērā, ka VID rīcībā nonāk arvien plašāka informācija par personām — to atvērtajiem kontiem, kontu apgrozījumu, aizdomīgiem darījumiem u. tml.

Kontroles trūkumi revīzijā atklāti arī attiecībā uz tiesu nodevas ieņēmumiem. Normatīvajos aktos nav skaidri noteikta par tiesu nodevas administrēšanu, tai skaitā nodevas ieņēmumu uzskaiti, atbildīgā institūcija, un faktiski neviena iestāde neveic tiesu nodevas ieņēmumu kontroli, ko apliecina konstatētās atšķirības, salīdzinot saņemtos nodevas ieņēmumus valsts budžetā ar Tiesu informācijas sistēmā uzrādītajiem (attēls nr. 6).

Tā kā zvērinātu tiesu izpildītāju aprēķinātā amata atlīdzība ietekmē valsts budžetā ieskaitāmo gan konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu, gan arī cita veida izpildu lietu izpildes rezultātā konfiscēto vai valsts labā piedzīto līdzekļu apmēru, ir svarīgi nodrošināt pietiekamu zvērinātu tiesu izpildītāju amata atlīdzības aprēķinu kontroli. Taču revīzijā konstatējām, ka zvērinātiem tiesu izpildītājiem nav vienotas izpratnes par piemērojamo amata atlīdzības apmēru, izpildot tiesas nolēmumus par noziedzīgi iegūtas naudas konfiscēšanu valsts labā, piemēram, atsevišķos gadījumos amata atlīdzība netiek aprēķināta vispār, bet citos — tiek aprēķināta nevis par tiesas nolēmuma izpildi, bet par katru konfiscēto naudas līdzekļu summu gadījumos, ja jākonfiscē vienas personas nauda no dažādiem bankas kontiem.

Vienlaikus revidenti secināja, ka process tajos gadījumos, kad tiesas nodod lēmumu par noziedzīgi iegūtas naudas konfiscēšanu izpildei zvērinātiem tiesu izpildītājiem, vērtējams kā neracionāls un neekonomisks, jo nauda, kas konfiscējama valsts labā, visbiežāk jau glabājas valsts iestādēs, tai skaitā šo iestāžu kontos Valsts kasē, bet zvērināti tiesu izpildītāji veic starpnieka funkcijas, pārskaitot

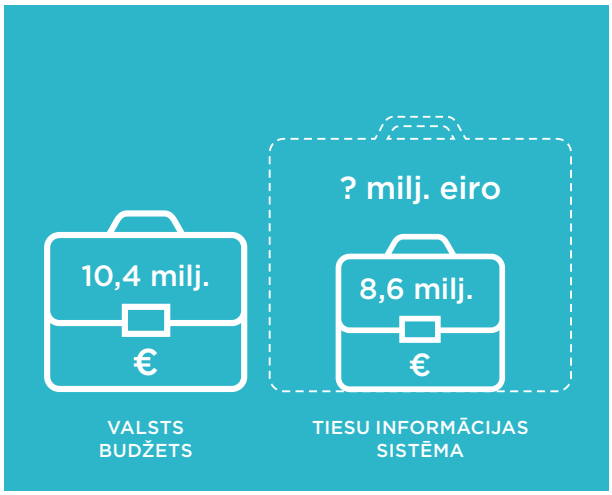

Attēls nr. 6. *Valsts budžetā ieskaitīte un TIS uzrādītie tiesu nodevas ieņēmumi.*

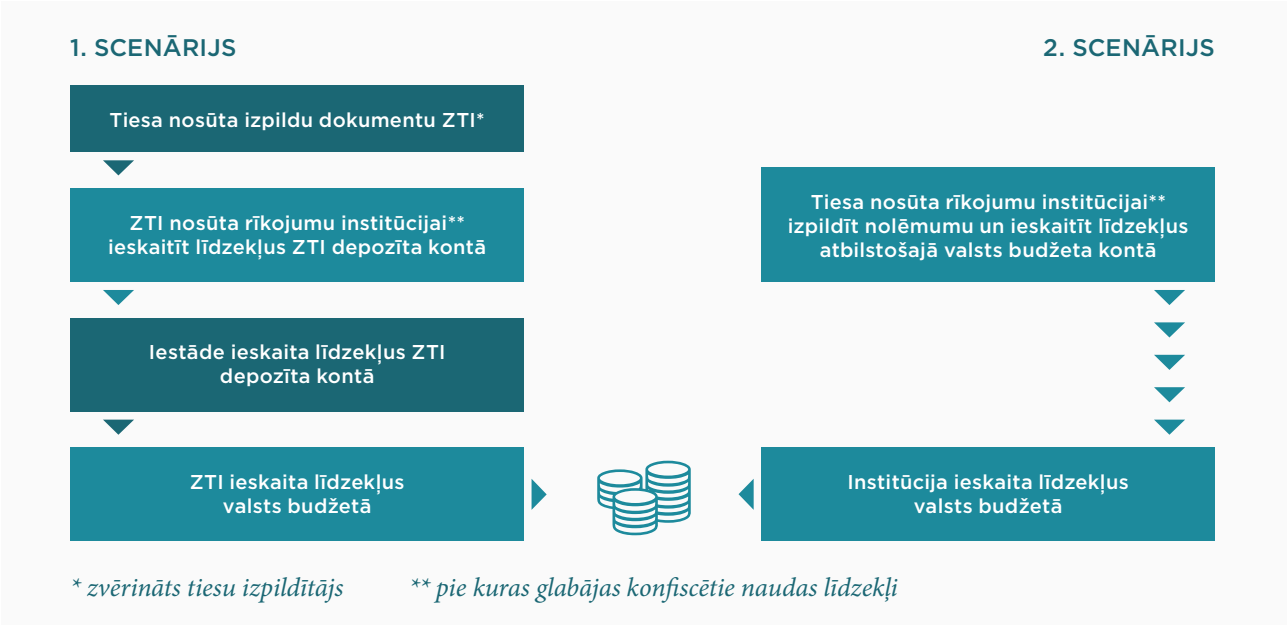

Attēls nr. 7. *Ieņēmumu ieskaitīšanas valsts budžetā shēma — divi scenāriji.*

naudas līdzekļus no vienas iestādes citai (attēls nr. 7). Lai regulētu minēto jomu 2017. gada 1. augustā spēkā stājās Kriminālprocesa likuma grozījumi, kas nosaka, kuros gadījumos tiesu nolēmumi par noziedzīgi iegūto līdzekļu konfiscēšanu nododami izpildei zvērinātiem tiesu izpildītājiem un kuros VID.

Revīzijā arī konstatējām, ka valstī nav uzskaitīta, apkopota un sistematizēta informācija par tiesu nolēmumos un prokuroru priekšrakstos noteikto konfiscējamo līdzekļu summu un to izpildes rezultātā konfiscētajiem noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem, bet tikai daļa no konfiscētajiem līdzekļiem tiek uzrādīta Izpildu lietu reģistrā. Tādējādi revīzijā nevarējām gūt pārliecību, vai visi valstij piekritīgie ieņēmumi ir ieskaitīti valsts budžetā.

Nodokļu maksātāju administratīvā sloga mazināšana

Revīzijā konstatējām, ka *2016. gadā vien gandrīz deviņiem tūkstošiem pensionāru ar invaliditāti, nepiemērojot šīm personām pienākošos atvieglojumus par invaliditāti, tika izmaksāta mazāka pensija, nekā faktiski pienāktos.* Rezultātā ik mēnesi tika ieturēts vidēji par 12,4 *euro* lielāks IIN. *Iemesls tam ir, ka pensionāriem tiek prasīts aizpildīt elektroniskās algas nodokļa grāmatiņas EDS, lai gan tur sniedzamā informācija jau ir gan VID, gan VSAA rīcībā.* Turklāt vairāk kā 800 no šīm personām ir mirušas un nevarēs izmantot tiesības pēc 2017. gada 1. marta[7] iesniegt gada ienākumu deklarācijas, lai saņemtu pārmaksātā IIN atmaksu 0,07 milj. *euro* apmērā.

Lai arī Valsts kontrole jau kopš 2009. gada revīzijās ir regulāri ieteikusi nodokļu administrēšanā pēc iespējas pilnvērtīgāk izmantot EDS sniegtās iespējas, tomēr gan akcīzes nodokļa marku aprites pārskatos, gan *gada ienākumu deklarācijās nav ieviestas EDS matemātiskās un loģiskās kontroles, kas brīdinātu nodokļu maksātāju par kļūdām jau dokumentu iesniegšanas procesā.*

Tāpat netiek nodrošināta automātiska VID rīcībā esošās informācijas iekļaušana nodokļu maksātāju iesniedzamajos pārskatos un deklarācijās, piemēram, akcīzes nodokļa marku sērija un numuri. Tādējādi tiek palielināts administratīvais slogs nodokļu maksātājiem, kā arī nelietderīgi tērēti VID resursi, lai identificētu un labotu

7 Likuma «Par iedzīvotāju ienākuma nodokli» 19. panta pirmā daļa.

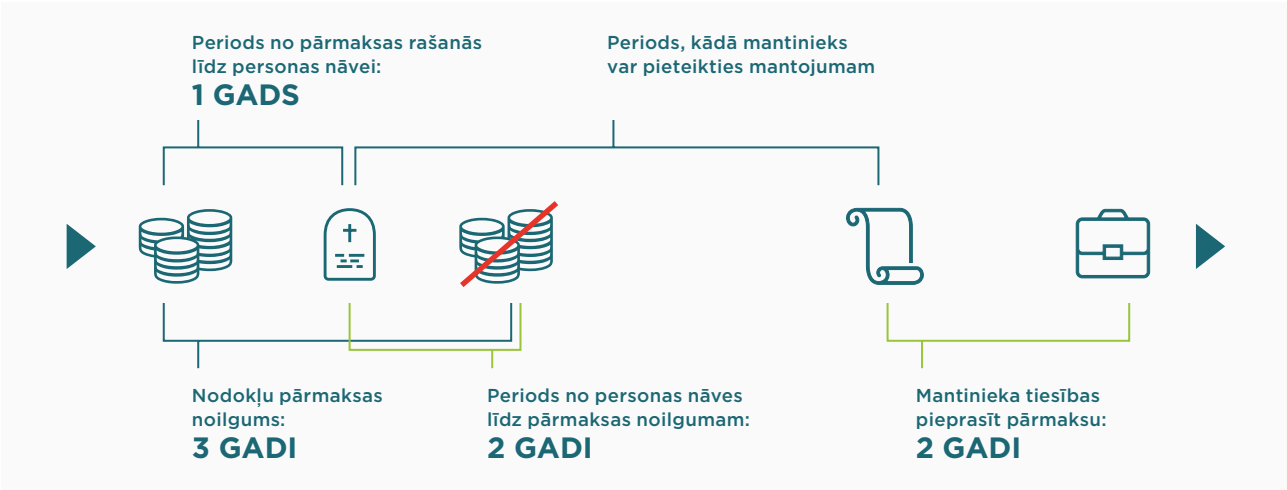

Attēls nr. 8. *Mirušas personas pārmaksas noilguma un mantošanas termiņi.*

pārskatos nodokļu maksātāju pieļautās kļūdas, kuras iespējams novērst jau dokumentu iesniegšanas stadijā.

Nodokļu pārmaksu atmaksa, parādu un pārmaksu dzēšana

Viens no nodokļu administrēšanas būtiskiem un nodokļu maksātājiem nozīmīgiem procesiem ir pārmaksāto nodokļu atmaksa. Revīzijā tika konstatētas nepilnības saistībā ar pārmaksātā IIN un PVN savlaicīgu atmaksu. Lai arī VID ir veicis vairākus pasākumus, lai nodokļu pārmaksu atmaksas procesu padarītu efektīvāku, tomēr revīzijā secināts, ka VID nav nodrošinājis vienlīdzīgu attieksmi pret nodokļu maksātājiem un 2016. gadā savlaicīgi nav atmaksājis 23,6 milj. *euro*[8] (ekstrapolētā vērtība). *Kavējot pārmaksu atmaksas termiņu, VID, neievērojot nodokļu administrācijas pienākumu*[9]*, nodokļu maksātājiem atmaksājamo summu nepalielināja par nokavējuma naudu 30 tūkst. euro (ekstrapolētā vērtība) apmērā.*

Revīzijā konstatēts, ka VID nenodrošina savlaicīgu valsts budžetā pilnīgi vai daļēji ieskaitāmo nodokļu parādu dzēšanu. VID nebija savlaicīgi dzēsis 96 juridisko personu, kas likvidētas 2016. gadā, nodokļu parādus 2,6 milj. *euro* apmērā. Vienlaikus revīzijā konstatējām, ka VID nebija savlaicīgi dzēsis likvidēto juridisko personu un no PVN maksātāju reģistra izslēgto nodokļu maksātāju nodokļu pārmaksas 0,1 milj. *euro* apmērā. Neveicot nodokļu parādu un pārmaksu dzēšanu noteiktajos termiņos, Saimnieciskā gada pārskatā, kurā sniegto informāciju cita starpā ietekmē arī darbības, kas veiktas pēc pārskata perioda beigām, tiek uzrādīts neatbilstošs nodokļu parādu un pārmaksu atlikums.

Revīzijā arī atklātas problēmas mirušo personu nodokļu pārmaksu dzēšanas procesa normatīvajā regulējumā, jo tiesību akti viennozīmīgi nenosaka, kādā termiņā pēc fiziskās personas miršanas ir dzēšamas nodokļu pārmaksas. *Normatīvo aktu interpretācijas iespēju rezultātā VID mirušo personu nodokļu pārmaksas, iespējams, dzēsis priekšlaicīgi, tas ir, kad mantojuma prasība nebija noilgusi un uz nodokļu pārmaksu vēl bija tiesīgi pieteikties mantinieki.* 2016. gadā VID dzēsa gandrīz 300 personu, kuras mirušas 2015. gadā, nodokļu pārmaksas 44 tūkst. *euro* apmērā. 2016. gadā 392 mirušo personu nodokļu pārmaksas ir 55 tūkst. *euro* apmērā. Taču potenciālie mantinieki atbilstoši normatīvajiem aktiem[10] šobrīd no VID nevar iegūt informāciju par mirušo tuvinieku nodokļu pārmaksām. Tādējādi personām tiek liegts izvērtēt man-

8 8,9 milj. *euro* IIN un 14,7 milj. *euro* PVN.

9 Likuma «Par nodokļiem un nodevām» 28. panta otrā daļa.

10 Likuma «Par Valsts ieņēmumu dienestu» 21. panta pirmā daļa, likuma «Par nodokļiem un nodevām» 22. pants.

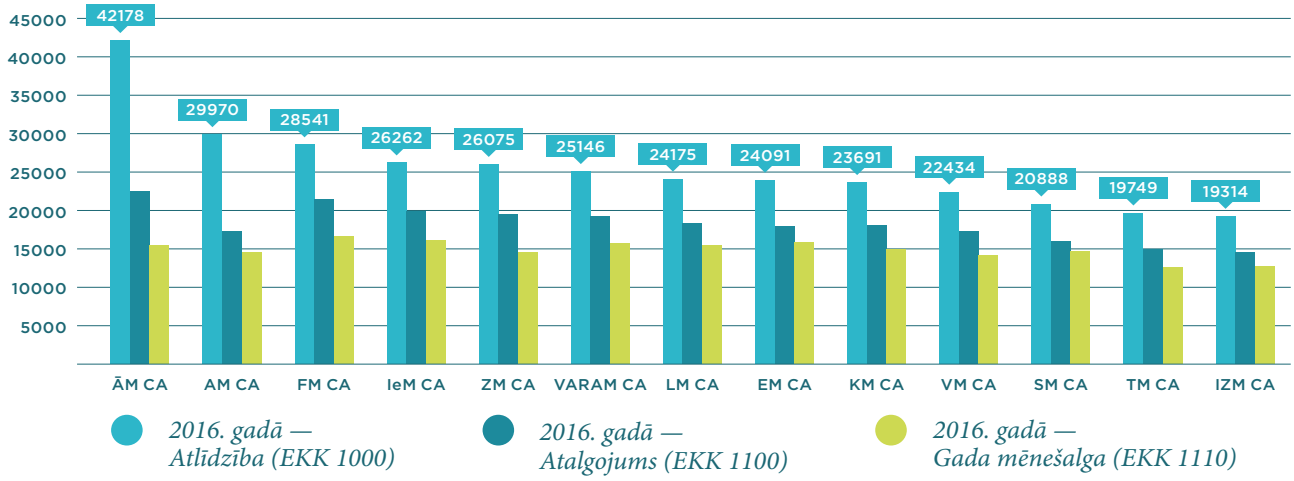

Attēls nr. 9. *Ministriju centrālo aparātu atlīdzības, atalgojuma un mēnešalgas izdevumi 2016. gadā uz vienu darbinieku, euro. Atlīdzību summās iekļauti arī specifiski izdevumi par ārvalstīs nodarbināto amatpersonu (darbinieku) pabalstiem un kompensācijām, kuru apmērs ministriju centrālajos aparātos ir atšķirīgs. Ārlietu ministrijas un Aizsardzības ministrijas centrālajos aparātos tie ir vislielākie: ĀM CA — 6 543 883 euro un AM CA — 1 861 905 euro apmērā. Savukārt pārējo ministriju centrālajos aparātos šie izdevumi nepārsniedz 170 tūkst. euro gadā: FM CA — 164 080 euro, IeM CA — 68 914 euro, ZM CA — 169 083 euro, VARAM CA — 76 192 euro, LM CA — 42 520 euro, EM CA — 89 668 euro, KM CA — 39 236 euro, VM CA — 30 059 EUR, SM CA — 82 329 euro, TM CA — 49 044 euro, IzM CA — 48 297 euro.*

tošanas procedūrai nepieciešamo resursu samērību pret iespēju saņemt mantojuma atstājēja nodokļu pārmaksu.

Par iepriekš sniegto ieteikumu atlīdzības sistēmas pilnveidošanai ieviešanas progresu

Valsts kontrole 2013. gada Saimnieciskā gada pārskata revīzijā secināja, ka *valsts budžeta iestādēm nav nodrošinātas līdzvērtīgas finansiālās iespējas nodrošināt mēnešalgas un normatīvajos aktos noteiktās piemaksas (atalgojuma mainīgo daļu) darbinieku motivācijai,* un sniedza ieteikumu[11] atlīdzības sistēmas pilnveidošanai.

Tā kā izdevumi atlīdzībai izdevumu kategorijā «Atalgojums» uzrāda arvien pieaugošu tendenci, 2016. gadā valsts pamatbudžetā sasniedzot jau 665,4 milj. *euro*, lai novērtētu progresu ieteikuma ieviešanā, kā arī ņemot vērā Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumā noteikto uzdevumu līdz š.g. beigām sagatavot likumprojektu atlīdzības sistēmas pilnveidošanai, revīzijā vērtējām, vai faktiskā situācija šobrīd liecina par ieteikuma mērķa sasniegšanu, t. i., līdzvērtīgu nosacījumu ievērošanu atlīdzības noteikšanā.

Revīzijā konstatējām, ka *Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma mērķis — panākt, ka valsts un pašvaldību amatpersonu un darbinieku atlīdzības noteikšanā tiek ievēroti līdzvērtīgi nosacījumi, vēl joprojām nav sasniegts.*

Analizējot pēc iespējas salīdzināmus datus, konstatējām, ka *ir skaidri identificējamas ar resursiem visnodrošinātākās ministrijas un ministrijas, kuru resursi ir ierobežotāki.* Tā, piemēram, Ārlietu ministrijas centrālā aparāta 568 darbinieku atlīdzībai kopumā 2016. gadā tika izlietoti 24 milj. *euro* (42 178 *euro* gadā uz vienu darbinieku) un Aizsardzības ministrijas centrālā aparāta 326 darbinieku

11 «Finanšu ministrijai sadarbībā ar Valsts kanceleju veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu līdzvērtīgus nosacījumus valsts un pašvaldību institūcijās amatpersonu (darbinieku) atlīdzības noteikšanā, kā tas noteikts likuma mērķī.»

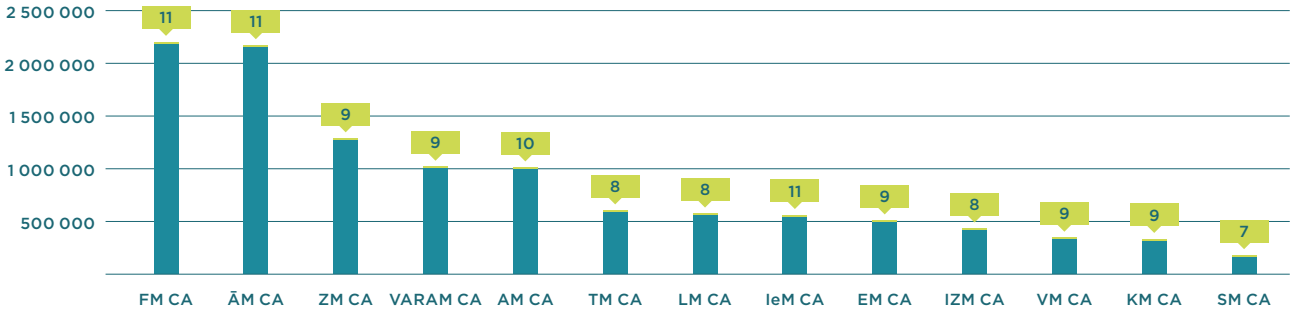

Attēls nr. 10. *Ministriju centrālajos aparātos izmaksāto piemaksu skaits un kopējais apmērs 2016. gadā, euro.*

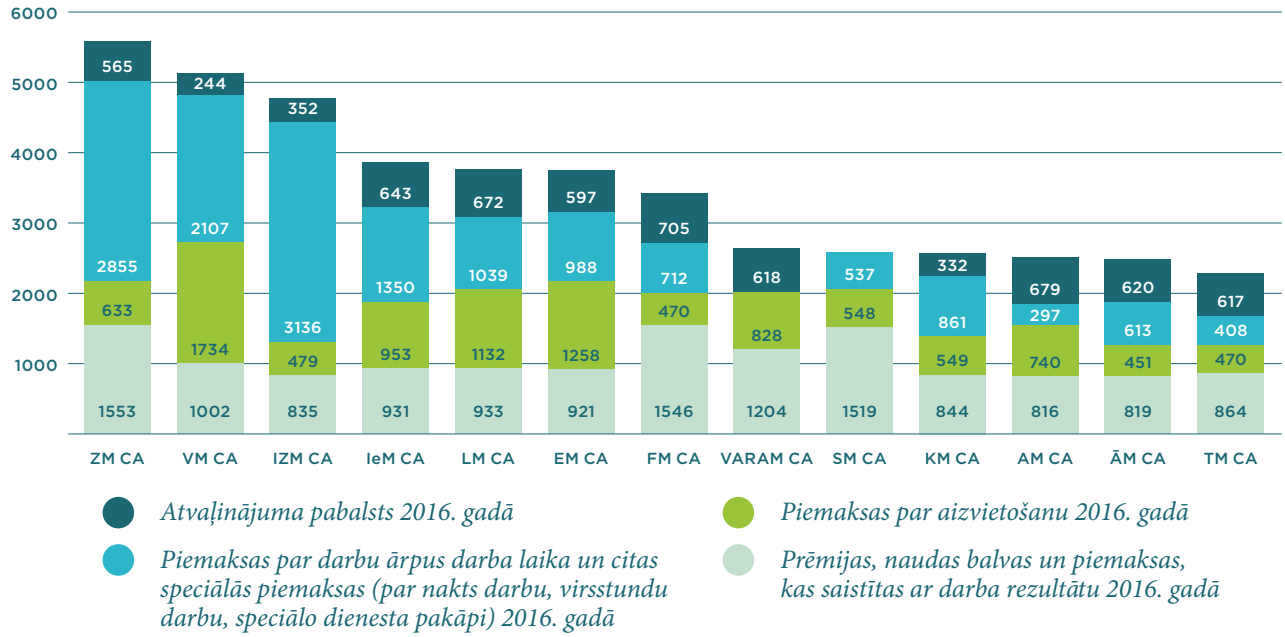

Attēls nr. 11. *Ministriju centrālo aparātu piemaksu, prēmiju, naudas balvu un pabalstu kopējais apmērs euro uz vienu darbinieku 2016. gadā.*

atlīdzībai kopumā 2016. gadā tika izlietoti 9,8 milj. *euro* (29 970 *euro* gadā uz vienu darbinieku) — abās minētajās ministrijās atšķirībā no pārējām 11 ministrijām 2016. gadā bija būtiski izdevumi EKK 1224 «Ārvalstīs nodarbināto amatpersonu (darbinieku) pabalsti un kompensācijas» — Ārlietu ministrijā 6 543 883 *euro* apmērā, Aizsardzības ministrijā — 1 861 905 *euro* apmērā; Finanšu ministrijas centrālā aparāta 392 darbinieku atlīdzībai — 11,2 milj. *euro* (28 541 *euro* gadā uz vienu darbinieku), savukārt Tieslietu ministrijas 245 darbinieku atlīdzībai — 4,8 milj. *euro* (19 749 *euro* gadā uz vienu darbinieku) un Izglītības un zinātnes ministrijas 219 darbinieku atlīdzībai 4,2 milj. *euro* (19 314 *euro* gadā uz vienu darbinieku).

Kā kopēja tendence visās iestādēs ir jāmin maksimāla piešķirtā finansējuma izlietošana — *no 2016. gadā kopējā valsts budžetā piešķirtā finansējuma atlīdzībai tika izlietoti 98,8%.* No visiem izlasē iekļautajiem darbiniekiem 73% mēnešalga tiek noteikta 90% līdz 100% apmērā no maksimāli pieļaujamās, kā arī atalgojuma mainīgās daļas īpatsvars kopējā atalgojumā lielākajā daļā no izlasē iekļautajiem ministriju centrālo aparātu darbiniekiem ir robežās no 31% līdz 50% (73 no 192 darbiniekiem) un atsevišķos gadījumos pat pārsniedz 51% (25 (no kuriem puse, t. i., 13 darbinieki Finanšu ministrijā) no 192 darbiniekiem).

Salīdzinot dažādu piemaksu veidus, kas tiek maksāti ministriju centrālo aparātu darbiniekiem, konstatēts, ka to skaits sasniedz pat 11 (Finanšu ministrijā un Ārlietu ministrijā).

Savukārt, analizējot noteiktu piemaksu saņēmušo darbinieku īpatsvaru, konstatēts, ka, piemēram, Finanšu ministrijā piemaksu par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti saņem 94% darbinieku un tā tiek maksāta no 10 līdz 12 mēnešiem gadā.

Kopējais atalgojuma mainīgās daļas apmērs uz vienu darbinieku gadā ministriju centrālajos aparātos salīdzinājumā ar 2015. gadu ir palielinājies par 367 *euro*. Arī *atšķirības atalgojuma mainīgās daļas apmērā uz vienu darbinieku gadā ministriju centrālajos aparātos ir būtiskas — Zemkopības ministrijā tas sasniedz pat 5606 euro gadā uz vienu darbinieku, kamēr Tieslietu ministrijā — 2359 euro gadā uz vienu darbinieku.*

Atalgojuma mainīgās daļas elementu atšķirība uz vienu darbinieku gadā ministriju centrālajos aparātos ir būtiska, piemēram, prēmijas, naudas balvas un piemaksas, kas saistītas ar darba rezultātu uz vienu darbinieku gadā ir robežās no 815 *euro* Aizsardzības ministrijā līdz 1553 *euro* Zemkopības ministrijā, piemaksas par aizvietošanu no 451 *euro* Ārlietu ministrijā līdz 1734 *euro* Veselības ministrijā, piemaksas par darbu ārpus darba laika un citas speciālās piemaksas no 0 *euro* Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā līdz 3136 *euro* Izglītības un zinātnes ministrijā, atvaļinājuma pabalsti no 0 *euro* Satiksmes ministrijā līdz 705 *euro* Finanšu ministrijā.

Arī ministriju un centrālo valsts iestāžu 2016. gada finanšu revīzijās, detalizēti analizējot piemaksas par personisko darba ieguldījumu un darba kvalitāti piešķiršanu, konstatējām, ka atsevišķos resoros šī piemaksa tiek noteikta gandrīz visiem iestādes darbiniekiem un nav gūstama pārliecība, par kādu ieguldījumu šī piemaksa tiek piešķirta, kā arī pats piešķiršanas process ir formāls — piemaksas piešķiršanas pamatojumi ir vispārīgi, neietver konkrētus apsvērumus šādas piemaksas piešķiršanai, nav skaidri nošķirami no citu piemaksu, piemēram, piemaksas par papildu darbu, piešķiršanas pamatojuma.

Kopsavilkums par ieteikumiem

Saimnieciskā gada pārskata revīzijā sniegtie ieteikumi

Saimnieciskā gada pārskata revīzijā kopumā ir sniegti 44 ieteikumi un 8 ierosinājumi.

Finanšu ministrijai (t. sk., VID un Valsts kasei, kā arī Finanšu ministrijai sadarbībā ar citām iestādēm) ir sniegti 35 ieteikumi (no kuriem septiņus ieteikumus Finanšu ministrija nav saskaņojusi un par šiem ieteikumiem tiks sniegta informācija Ministru kabinetam), kurus ieviešot tiks:

- nodrošināts, ka subsīdijas, dotācijas un transferti tiek uzskaitīti atbilstoši uzkrāšanas principam, nodrošinot ieņēmumu un izdevumu atbilstošu norobežošanu pa pārskata periodiem;
- izstrādāts process, kā, sadarbojoties ar normatīvajos aktos noteiktajiem Latvijas Republikas pārstāvjiem starptautiskajās tiesās, saņemt informāciju par nepieciešamību veidot uzkrājumus paredzamajiem izdevumiem saistībā ar aktuālajām tiesvedībām;
- uzlabots nodokļu un nodevu kontroles process;

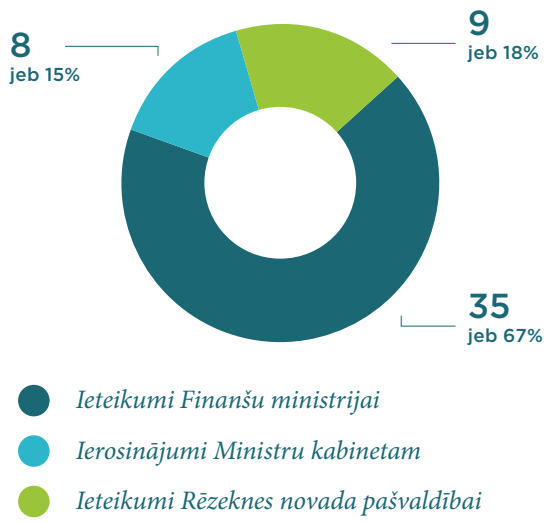

Attēls nr. 12. *Saimnieciskā gada pārskata revīzijā sniegtie ieteikumi.*

- mazināts nodokļu maksātāju administratīvais slogs un veicināta klientorientēta pieeja nodokļu administrēšanā;
- uzlabots nodokļu maksātāju izslēgšanas process;
- uzlabots nodokļu pārmaksu un parādu dzēšanas, kā arī pārmaksu atmaksāšanas process;
- sakārtota nodokļu pārmaksu mantošanas sistēma;
- nodrošināta visaptveroša VID IS drošības risku pārvaldība;
- nodrošināta konfiscēto noziedzīgi iegūto naudas līdzekļu atbilstoša uzskaite un statistika.

Rēzeknes novada pašvaldībai, kurā veiktas papildu revīzijas procedūras, ir sniegti deviņi ieteikumi, pēc kuru ieviešanas tiks pilnveidotas iekšējās kontroles procedūras un sakārtota ilgtermiņa ieguldījumu, maksas pakalpojumu un naudas līdzekļu uzskaite, kā arī pilnveidota prēmiju un naudas balvu piešķiršanas kārtība.[12]

Revīzijas rezultātā aicinājām Ministru kabinetu lemt par tālāku rīcību šādu astoņu ierosinājumu ieviešanā:

- Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai un Zemkopības ministrijai attiecībā uz diviem ierosinājumiem, pēc kuru ieviešanas tiks uzlaboti valsts reģistri un lietotāji nodrošināti ar aktuālu, savlaicīgu, identificējamu un pilnīgu informāciju par pazemes aktīviem Latvijas teritorijā, kā arī tiks atvieglota mežaudžu uzskaite līdz attiecīgo reģistru pilnveidošanas pabeigšanai;
- Ekonomikas ministrijai un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai attiecībā uz trīs ierosinājumiem, pēc kuru ieviešanas tiks nodrošināta zemes dzīļu racionāla, vidi saudzējoša un ilgtspējīga izmantošana un darbību koordinēšana starp pārraudzības iestādēm, nodrošinot efektīvu uzraudzību pār ogļūdeņražu izpēti un ieguvi Latvijas teritorijā;
- Tieslietu ministrijai sadarbībā ar Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomi viens ierosinājums, pēc kura ieviešanas tiks veicināta vienota zvērinātu tiesu izpildītāju izpratne par pareizu amata atlīdzības aprēķināšanu par izpildu lietām valsts labā, kā arī pilnveidots amata atlīdzības aprēķina kontroles mehānisms;
- Tieslietu ministrijai divi ierosinājumi, pēc kuru ieviešanas tiks nodrošināta pareiza tiesu nodevas uzskaite un sasaiste starp veikto tiesu nodevas maksājumu un tiesu iestāžu sniegto konkrēto pakalpojumu, kā arī pilnveidota tiesu nodevas ieņēmumu plānošana.

12 Plašāku informāciju atradīsiet revīzijas ziņojumā par Rēzeknes novada pašvaldību: saite uz mājaslapā publicēto revīzijas ziņojumu.

Foto © depositphotos.com

Latvijas Republikas
Valsts kontrole